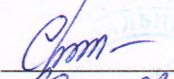

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра української філології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан гуманітарно-педагогічного факультету

Людмила СТАНІСЛАВОВА
«30» серпня 2024 р.

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна «Історія української мови»

Для освітніх програм різних спеціальностей

Рівень вищої освіти **перший (бакалаврський)**

Загальна інформація

Позиції	Зміст інформації
Викладач	Денисюк Василь Вікторович
Профайл викладача	https://ukr.khmnu.edu.ua/denysyuk-vasyl-viktorovych/
E-mail викладача	dvv2812@gmail.com
Контактний телефон	093-486-20-30
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=604
Консультації	Очні: вівторок, 6 пара, 4-420; онлайн: за необхідністю і попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Загальний обсяг		Кількість годин							Вид семестрового контролю	
		Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття				Індивідуальна робота студента	Самостійна робота студента, в т.ч. ІРС	Курсова робота	Залік	Іспит
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття					
О	Д	4	120	51	17	–	34	–	69	–	–	+

Анотація дисципліни

В основі курсу історії української мови є вивчення історичного розвитку української літературної мови від найдавніших часів до сьогодні. Програма курсу охоплює головні етапи формування українського писемного слова.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни. Вивчення історичного розвитку української літературної мови від найдавніших часів до сьогодні.

Завдання дисципліни. Надати студентам знання і практичні навички для аналізу функціонування літературної мови на різних етапах її становлення у зв'язку із суспільно-політичними, культурними, історичними умовами.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, має *вміти встановлювати* домінуючі джерела творення літературної мови кожного періоду; *інтерпретувати традиційні чи інноваційні мовні явища* кожного з періодів творення української літературної мови; *визначати місце* видатних письменників, учених, культурних і політичних діячів у літературному мовотворенні; *окреслювати шляхи вироблення* лексичного та стильового фондів мови, закріплення граматичних і правописних норм; *простежувати особливості взаємодії* літературної мови з живою розмовною мовою; *володіти знаннями про:* предмет, завдання, значення та головні поняття курсу історії української літературної мови; періодизацію історії української літературної мови, головні етапи її становлення; загальні тенденції формування літературно-писемної мови у межах кожного із періодів; історію становлення українського правопису; стан та перспективи дослідження історії української літературної мови.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції	Тема практичного заняття	Самостійна робота		
			Зміст	Год.	Л-ра
1	Вступ.	Вступ.	Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Повторити генеалогічну класифікацію мов світу.	6	[1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]
3	Мовна ситуація в Давній Русі.	Мовна ситуація в Давній Русі.	Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Повторити теоретичний матеріал про перші слов'янські азбуки, дохристиянське письмо у слов'ян. Підготуватися до контрольної роботи.	8	[1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]
5	Українська літературно-писемна мова XIV–XV ст.	Українська літературно-писемна мова XIV–XV ст.	Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Підготуватися до усного опитування.	8	[1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]
7	Українська літературна мова XVI–XVIII ст.	Українська літературна мова XVI–XVIII ст.	Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Підготуватися до усного опитування.	8	1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]
9	Староукраїнська лексикографія. Граматична	Староукраїнська лексикографія. Граматична	Опрацювання літератури, електронного	8	[1; 5; 7; 9; 12; 13]

	обробка української мови.	обробка української мови.	конспекту лекцій. Виконання домашніх завдань для самопідготовки. Підготовка до контрольної роботи.		
11	Культура бароко та її вплив на формування літературної мови.	Культура бароко та її вплив на формування літературної мови.	Підготовка до усного опитування. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Індивідуальна творча робота: написання реферату, підготовка до його захисту.	8	[1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]
13	Нова доба в історії української літературної мови (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	Нова доба в історії української літературної мови (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	Підготовка до письмового опитування. Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Виконання домашніх завдань для самопідготовки.	8	[1; 5; 7; 8; 9; 12; 13]
15	Розширення функційних меж української літературної мови у XIX ст.	Розширення функційних меж української літературної мови у XIX ст.	Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Виконання домашніх завдань для самопідготовки. Індивідуальна творча робота: написання реферату, підготовка до його захисту.	8	[1; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 12; 13]
17	Загальна характеристика української літературної мови XX – початку XXI ст.	Загальна характеристика української літературної мови XX – початку XXI ст.	Опрацювання літератури, електронного конспекту лекцій. Виконання домашніх завдань для самопідготовки	7	[1; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 12; 13]

Політика дисципліни

Організація освітнього процесу в університеті відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції і практичні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на них, домашні завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене практичне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно в повному обсязі і відзвітувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До практичних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Домашні завдання теж мають бути виконані своєчасно.

Критерії оцінювання результатів навчання

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за **чотирибальною** шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і складених **позитивно** з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється обов'язковим індивідуальним тестуванням у модульному середовищі (до кожної лекції) та усним або письмовим опитуванням на практичних заняттях. Водночас оцінюється рівень практичних умінь шляхом виконання різноманітних аудиторних та домашніх завдань.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів *денної* форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота				Самостійна робота	Підсумковий контрольний захід (залік)
УО	КР	ПО	ТК	ІТР	За рейтингом
2	1	2	1	1	
ВК:	0,2	0,2	0,2	0,2	0

Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Вітчизняна оцінка, критерії	
A	4,75–5,00	5	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навиків
B	4,25–4,74	4	Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4	Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Барокова поезія. Особливості мови барокових віршів.
2. Барокова проповідь як жанр української писемності XVII ст., її мовні особливості.
3. Граматика І. Ужєвича.
4. Граматика М. Смотрицького.
5. Давньокіївська доба в розвитку української літературно-писемної мови: стилі і жанри.

6. Деформоване висвітлення історії української літературної мови в радянський період.
7. Жанрово-стильове розмаїття української писемності у XVI–XVII ст.
8. Історично-культурне тло розвитку української літературної мови у XVI–XVII ст.
9. Конфесійна полеміка у XVI–XVII ст. і її вплив на розвиток української літературної мови. Мова полемічних творів.
10. «Лексикон латинський» Є. Славинецького. Мовні особливості перекладної частини.
11. «Лексикон словенороський» Памви Беринди – найвидатніше досягнення староукраїнського словникарства.
12. «Лексис» Л. Зизанія. Особливості укладання реєстру та способи тлумачення реєстрових слів.
13. Лінгвоцид як мовне явище. Валуєвський циркуляр та Емський акт, їх наслідки для книжної української мови.
14. Місце українського письменства у розбудові української літературної мови другої половини XX ст.
15. Мова альманаху «Русалка Дністровая», його значення у розвитку української літературної мови XIX ст.
16. Мовна специфіка творів сучасних українських письменників.
17. Мовне багатство художніх творів української літератури другої половини XVII – початку XVIII ст.
18. Народна основа мови творів І. Котляревського.
19. Наукова діяльність Івана Огієнка в галузі історії української літературної мови.
20. Основні джерела вивчення української літературної мови.
21. Основні мовні риси Галицько-Волинського літопису.
22. Основні пам'ятки агіографічної і паломницької літератури Русі, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища, засвідчені в цих творах.
23. Основні пам'ятки ораторсько-проповідницької літератури Русі, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища, засвідчені в цих творах.
24. Основні пам'ятки перекладної літератури Русі, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища, засвідчені в цих творах.
25. Особливості «Слова о полку Ігоревім» як пам'ятки української мови.
26. Особливості мови полемічної літератури XVI – першої половини XVII ст.
27. Особливості мови українських грамот XIV–XV ст.
28. Особливості мовної ситуації в Україні у XVI–XVII ст.
29. Особливості розвитку української літературної мови за радянщини.
30. Передумови розвитку української літературної мови першої половини XX ст.
31. Пересопницьке Євангеліє. Історія наукового вивчення пам'ятки. Мова твору.
32. Полеміка навколо правописних питань у сучасний період.
33. Полеміка навколо правописних питань у XIX ст. («кулішівка», «желехівка», правопис І. Максимовича).
34. Поняття «загальнонародна мова» і «літературна мова». Проблема взаємодії діалектів і літературної мови.
35. Предмет, завдання і значення курсу історії української літературної мови.
36. Проблема періодизації історії української літературної мови.
37. Проблеми історії української літературної мови у працях Є. Тимченка, А. Кримського, О. Горбача, Ю. Шевельова.
38. Проблеми спадкоємності старої і нової української літературної мови у вітчизняному мовознавстві.
39. Розвиток мовознавчої думки XVI – першої половини XVII ст.
40. Розвиток української літературної мови в незалежній Україні з 1991 р.
41. Розвиток української літописної традиції другої половини XVII ст. – початку XVIII ст.
42. Розширення сфери вживання української літературної мови XX ст.: офіційно-діловий, науковий, публіцистичний стилі.
43. Розширення функційних меж української літературної мови у XIX ст.
44. Роль І. Котляревського у становленні нової української літературної мови.
45. Роль старослов'янської мови у розвитку української літературної мови.

46. Роль Т. Г. Шевченка у становленні нової української літературної мови.
47. «Руська мова» як офіційна мова Великого князівства Литовського.
48. «Руська правда» як пам'ятка юридичного письменства.
49. Становлення історії української літературної мови як окремої філологічної дисципліни. Наукові здобутки вітчизняної та діаспорної україністики.
50. Суспільно-історичні умови початку формування нової літературної мови на народній основі.
51. Суспільно-історичні умови розвитку літературної мови в Українській Радянській Соціалістичній Республіці. Закон «Про мови в Українській РСР».
52. Суспільно-політичні чинники формування сучасної української літературної мови.
53. Творчість І. Галятовського в історії розвитку української літературної мови.
54. Україністика за кордоном.
55. Українська літературна мова на Західній Україні в кінці XVIII–XIX ст. Роль Івана Франка в розвитку літературної мови.
56. Українська літературна мова у XVIII ст. Причини занепаду староукраїнської літературної мови.
57. Українська літературна мова у письменстві української діаспори XX–XXI ст.
58. Український правопис: становлення, варіанти, дискусії.
59. Учительні євангелія як жанр української писемності у XVI–XVII ст., їх мовні особливості.
60. Шкільна драма та інтермедія як жанр староукраїнської писемності, особливості мови.

Рекомендована література

ОСНОВНА

1. *Голоюх Л. В.* Історія української літературної мови : [навч. посібник]. Луцьк : Надстир'я, 2021. 140 с.
2. *Огієнко І.* Історія української літературної мови. Київ : Наша наука і культура, 2001. 440 с.
3. *Русанівський В. М.* Історія української літературної мови. Київ : АртЕк, 2001. 392 с.

ДОДАТКОВА

1. *Гнатюк Л. П.* Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. 446 с.
2. *Гриценко С. П.* Динаміка лексики української мови XVI–XVII ст. Київ : ТОВ «КММ», 2017. 936 с.
3. *Зелінська О. Ю.* Українська барокова проповідь: мовний світ і культурні витоки. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2013. 408 с.
4. Історія українського правопису XVI–XX ст.: Хрестоматія / упор. В.В. Німчук. Київ, 2004.
5. *Лесюк М. П.* Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014. 732 с.
6. *Матвіяс І. Г.* Варіанти української літературної мови. Київ, 1998. 162 с.
7. *Мозер М.* «Язичіє» – псевдотермін в українському мовознавстві. Мозер М. *Причинки до історії української мови* / за заг. ред. С. Вакуленка. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. С. 641–666.
8. *Мозер М.* Що таке «проста мова»? Мозер М. *Причинки до історії української мови* / за заг. ред. С. Вакуленка. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. С. 75–111.
9. *Мойсієнко В. М.* Про національний статус «руської мови» в часи Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 67–82.
10. *Ніка О. І.* Історія української літературної мови : навч. посібник. Київ : Освіта України, 2014. 335 с.
11. *Півторак Г. П.* Історична правда проти імперської облуди. Київ : ТОВ «Арт прінт студія», 2018. 148 с.
12. *Таранець В. Г.* Українці: етнос і мова : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. 364 с.

13. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду : документи і матеріали / Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Т. Шевченка; за ред. Л. Масенко ; упоряд. Л. Масенко [та ін.]. Київ : Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.
14. *Фаріон І.* Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV–XVII століттях: мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 654 с.
15. *Царалунга І.* Варіативність у староукраїнській літературно-писемній мові XIV – XV ст. : монографія. Хмельницький : ФОП Гонта А. С., 2017. 448 с.
16. *Чуба Г.* Українські рукописні учительні Євангелія : дослідження, каталоги, описи. Київ; Львів : Свічадо, 2011. 223 с.
17. *Шевельов Ю.* Українська мова в I половині ХХ ст. (1990–1941): стан і статус. Чернівці, 1998. 208 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://litopys.org.ua/>
2. <http://www.inmo.org.ua/>
3. <http://www1.nas.gov.ua/institutes/iuim/>
4. <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/>